

Reeks Spirituele Meesters

DE LIEFDE DIE ONS
GEZOND HOUDT

Leven met de kleine weg
van Thérèse van Lisieux

Reeks Spirituele Meesters

DE LIEFDE DIE ONS
GEZOND HOUDT

*Leven met de kleine weg
van Thérèse van Lisieux*

Marc Foley o.c.d.

 CARMELITANA

© Carmelitana, Gent (www.carmelitana.be)

© Nederlandse vertaling: uitgeverij Carmelitana,
Gent, 2023

Oorspronkelijke titel en uitgave: *The Love That Keeps
Us Sane: Living the Little Way of St. Thérèse of Lisieux*
(Illumination Books), Paulist Press, New York/
Mahwah, New Jersey, 2000

Vertaling: Geert Schiettecatte

ISBN: 978-949-2434-33-3

Wettelijk depot: D/2023/0770/02

Kaft en vormgeving: Press Point.be - Kluisbergen

Druk: BestinGraphics

NUR: 707

Inhoud

Inleiding	9
1. De geheimen die ons geestelijk gezond houden	17
2. De weg vinden	37
3. Stilte als geestelijke gezondheid	53
4. De geestelijke gezondheid van het vrij liefhebben	81
5. Het goddelijke perspectief van de liefde	91
6. Een aandachtig, authentiek leven	109
Levensloop van Thérèse	123
De familie van Thérèse	125

Opdracht

In dankbaarheid opgedragen aan mijn dierbare vriendin Sandra Gettings, wiens genegenheid, aanmoediging en talent als uitgever dit boek mogelijk maakten.

Afkortingen

Bij het citeren uit de *Histoire d'une âme* gebruiken wij de uitgave verzorgd door Koen De Meester, met de vertaling door Pauline Kortekaas: Thérèse van Lisieux, *Mijn Levensverhaal*, Moerzeke, 2001 en Gent, 2017. De meest recente Franse uitgave is: Thérèse de Lisieux, *Histoire d'une âme*, Paris, 2022.

Volgende afkortingen worden gebruikt:

Ms. = Manuscrit autobiographique.

A = de afkorting door Koen De Meester gebruikt voor het Manuscrit autobiographique A, opgedragen aan Moeder Agnes, Pauline Martin, de zus en later priorin van Thérèse.

G = de afkorting door Koen De Meester gebruikt voor het Manuscrit autobiographique C, opgedragen aan Moeder Gonzague, de priorin van Thérèse.

M = afkorting door Koen De Meester gebruikt voor het Manuscrit autobiographique B, opgedragen aan zuster Marie, Marie Martin, de zus van Thérèse.

In de Nederlandstalige uitgave plaatst Koen De Meester het Ms. B (=M) na het Ms. C (=G), een wijziging die in andere uitgaven niet wordt overgenomen.

r^o = recto

v^o = verso

Inleiding

De heilige Thérèse zei op een dag dat de heiligen, mochten ze ooit terugkeren naar de aarde, zichzelf niet zouden herkennen in wat over hen geschreven staat. Zo had Thérèse geen boodschap aan een sentimentele voorstelling van de heiligen. Zij was de overtuiging toegedaan dat, om heiligen als voorbeelden van deugdzaamheid te kunnen zien, we hen moeten kunnen zien in hun werkelijke leven, niet in hun ingebeelde leven. Deze visie van Thérèse klinkt wel heel ironisch als we bedenken hoezeer zij het slachtoffer werd van een dubbele sentimentaliteit: de sentimentaliteit van haar tijd, die uitdrukking vond in haar geschriften, en de sentimentaliteit van de gelovigen, die op haar werd geprojecteerd. Guy Gaucher geeft dit commentaar:

Weinig heiligen zijn tijdens hun leven zo onbegrepen geweest als zij. Na haar dood was zij dat soms nog meer, als slachtoffer van de excessen van een sentimentele devotie die verraad tegenover haar pleegde, als slachtoffer ook van het taalgebruik tegen het einde van de negentiende eeuw, dat alle kenmerken droeg van de religiositeit van haar tijd. Een handicap die verholpen kan worden.¹

Velen vertonen een emotionele reactie wanneer zij Thérèse lezen. Haar suikerzoete stijl stoot hen af. Haar overmatige gebruik van verkleinwoorden, samen met de opsomming van haar verstervingen wanneer het gaat om alledaagse zaken: dit alles klinkt kinderachtig. Maar degenen die in staat zijn over deze allereerste reactie op haar stijl heen te stappen, zullen een substantiële spiritualiteit ontdekken.

In zijn biografie van Thérèse schrijft Barry Ulanov: 'Ik stelde vast dat ik versteld stond over haar realisme, des te meer naar gelang haar woorden oprezen uit een zee van sentimentaliteit waarin dit realisme voor zo lange tijd verdronken bleef.'²

1 Guy Gaucher, *Leven van Teresia van Lisieux*, Gent, 1984, p. 7.

2 Barry Ulanov, *The Making of a saint: A Biographical Study of Thérèse of Lisieux* (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1966), p.V.

Realisme is een woord dat niet vaak met Thérèse geassocieerd wordt. Maar wie in staat is de onopgesmukte waarheid van haar echte leven waar te nemen, zal een hoogst kwetsbare, diep moedige vrouw van vlees en bloed vinden die met de pijnlijke realiteiten van het leven omgaat.

Thérèse's geschriften verhalen over zaken zoals de dood van haar moeder op jonge leeftijd, de opname van haar vader in een inrichting voor krankzinnigen, haar geloofsnacht waarin ze niet meer kon geloven in het leven na de dood, en haar intense fysieke lijden aan tuberculose, die leidde tot haar dood op vierentwintigjarige leeftijd.

De geschriften van Thérèse handelen ook over het lijden en de last van het dagelijkse samenleven met anderen op een kleine oppervlakte. Dit noemde zij het 'martelaarschap van de speldenprikken', want Thérèse leefde niet samen met engelachtige schepselen die niet door de gebrokenheid van deze wereld waren geraakt.

Verscheidene van de zusters van de karmel van Lisieux waren moeilijke mensen om mee samen te leven. Enkelen waren emotioneel onevenwichtig, één van hen diende zelfs opgenomen te worden. Van een van deze zusters zei Thérèse: 'Indien ik een zwakheid had als de hare en een geest die

zo gebrekkig is, dan zou ik wanhopen.’³ Thérèse verdoezelde nooit het menselijke tekort.

Er was ook een zuster tegen wie Thérèse een natuurlijke antipathie koesterde. ‘Er is een zuster in de communititeit die het talent bezit me in alles tegen te staan. Haar manier van doen, haar woorden en haar karakter vind ik zo onaangenaam.’⁴

Thérèse geeft toe dat haar gevoelens ten aanzien van deze zuster soms zo heftig waren dat ze het niet eens kon verdragen in haar aanwezigheid te zijn. ‘Wanneer ik niet in de recreatie was (ik bedoel tijdens de werktijd), had ik voor mijn werk wel eens met deze zuster te maken. Als mijn strijd te hevig werd, sloeg ik vaak als een deserteur op de vlucht.’⁵

Er was ook een oudere zuster die Thérèse vrijwillig bij haar verplaatsingen begeleidde. Op het proces van zaligverklaring beschreef men deze zuster als ‘nogal chagrijnig... heel bizar en bits ingesteld’.⁶ Thérèse kon het persoonlijk ervaren.

En dan was er de priorin, Moeder Marie de Gonzague. Zij was een heilige vrouw, maar niettemin

3 Christopher O’Mahony, ed. and trans. *St. Thérèse of Lisieux: By Those Who Knew Her* (Dublin: Veritas Publications, 1975), p. 51.

4 Ms. G, 13v^o.

5 Ms. G, 14r^o.

6 C. O’Mahony, p. 49.

geen gemakkelijk iemand om mee samen te leven. Ze kon zich heel vreemd gedragen en aanvallen van jaloezische woede krijgen. In een getuigenis bij de zaligverklaring van Thérèse werd het volgende van haar gezegd:

Moeder Gonzague had een instabiel en excentriek temperament dat de zusters veel deed lijden. Alles hing af van haar laatste gril. Iets goeds duurde nooit lang, en het was enkel dankzij veel diplomatie en tact dat enige stabiliteit die dan enkele weken aanhield, kon worden bereikt.⁷

Dit getuigenis was typerend voor vele andere. Toen ze ‘aangesteld’ werd tot novicemeesteres werd Thérèse aan deze veranderlijke natuur van Moeder Gonzague onderworpen.

[Thérèse werd] aangesteld om haar bij te staan of haar indien nodig te vervangen. Vanwege de wispelturigheid van de priorin kende Thérèse geen moment van rust bij dit zogenaamde ambt, dat haar om de paar weken of zo werd afgenomen en weer teruggegeven... Wanneer de invloed van Thérèse te groot werd, was Moeder Priorin beledigd en liet ze haar weten dat ze het recht niet had om ons raad te geven. Wij novicen moesten behendig zijn om een

7 C. O’Mahony, p. 119.

conflict te vermijden, en namen onze toevlucht tot duizend listen.⁸

Velen onder ons die ooit met een baas werkten die zo grillig was dat wat de ene dag waar was, dat de andere dag alweer niet meer zo was, kunnen zich goed inleven in Thérèse in deze omstandigheden.

Het is ook belangrijk om op te merken dat drie van de zusters met wie Thérèse samenleefde haar bloedverwanten waren: Pauline, Marie en Céline. Ook al hield Thérèse heel veel van hen, toch moest ze omgaan met de onderlinge conflicten die zich voordoen tussen bloedverwanten. Op z'n minst kunnen we dus zeggen dat de karmel van Lisieux niet de hemel op aarde was voor Thérèse.

Zoals iedereen van ons worstelde ook zij met het menselijke tekort en moest zij een weg vinden om ermee om te gaan. Haar weg was de liefde. Zij leerde om mensen lief te hebben zoals ze waren, niet zoals ze wenste dat ze zouden zijn. Haar 'kleine weg' was haar manier om heilig te worden en hield haar geestelijk gezond.

Er zijn veel boeken geschreven over de 'kleine weg' als een manier om heilig te worden. Maar dit boek is daar géén van. Dit boek gaat over de spiritualiteit van Thérèse als een manier om geestelijk gezond te blijven

8 C. O'Mahony, p. 120.

in een vaak krankzinnige wereld. Thérèse's geestelijke evenwicht lag in haar vermogen om diep op het leven in te gaan zonder zich erdoor te laten opzuigen. Ze beschikte over het genie om anderen te beminnen zonder verstrikt te geraken of vast te lopen in hun problemen. Zij kon met de absurditeiten van het dagelijkse leven omgaan zonder het perspectief te verliezen.

Perspectief stond centraal in Thérèse's geestelijke evenwicht. Zij zag alle dingen in het licht van de eeuwigheid. Deze manier van kijken gaf haar een zin voor proportie die haar héél hield. Dit boek gaat over de keuzes die dit perspectief voedden: weten welke geheimen bewaard moeten worden, weten welke gevechten met wijsheid moeten worden aangegaan, niet naar de goedkeuring van anderen zoeken, je niet met anderen bemoeien, en de behoefte om de vruchten te zien van je inspanningen loslaten.

Dat zijn de keuzes die maakten dat Thérèse's leven in God geworteld was. Zij hielden haar geestelijk gezond.

1

De geheimen die ons geestelijk gezond houden

*De Ziel kiest zich haar eigen Samenleving –
Sluit dan – de Deur –
Heilige Meerderheid – bestaat er
Voor haar niet meer –⁹*

Emily Dickinson

9 Emily Dickinson, 'De Ziel kiest zich haar eigen samenleving', in *Verzamelde gedichten*. Vertaling en commentaar Peter Versteegen, Amsterdam, 2011, p. 133.

Het woord *geheim*, afgeleid van het Latijn *secretum*, draagt de betekenissen van afscheiding en onderscheiding in zich. Geheimen zijn instrumenten om tot onderscheiding te komen. Zij bepalen waar de scheidlijnen tussen de innerlijke en uiterlijke wereld worden getrokken. Geheimen zijn muren. Ze kunnen ons, naargelang de aard van het geheim, isoleren of beschermen.¹⁰

Carl Jung schreef dat duistere geheimen als vergif zijn dat ons krankzinnig kan maken. Na verloop van tijd kunnen zij de psychè zozeer infecteren dat ze uitmonden in een complete ontwrichting van de innerlijke en uiterlijke werelden.¹¹ Jung geeft in zijn autobiografie een voorbeeld van zo'n geheim.

Een vrouw kwam naar zijn praktijk omdat ze de noodzaak voelde om te bekennen dat zij twintig jaar geleden uit jaloersheid een vriendin had vermoord.

Omdat ze met de man van haar beste vriendin wilde trouwen, had ze deze vriendin vergiftigd. Volgens haar opvattingen speelde moord geen rol wanneer het niet ontdekt werd. Wanneer zij met de man van haar vriendin wilde trouwen, dan kon ze haar eenvoudig uit de weg ruimen.

10 Sissela Bok, *Secrets* (New York: Vintage Books, 1989), pp. 5-6.

11 Carl Jung, *Modern Man in Search of a Soul*, trans. W. S. Dell and Carey F. Baynes (New York: Harcourt, 1933), p. 35.

Dat was haar standpunt. Morele bezwaren kwamen voor haar niet in aanmerking. En wat gebeurde daarna? Ze was weliswaar met deze man getrouwd, maar hij overleed al spoedig, nog tamelijk jong. In de loop der volgende jaren gebeurden merkwaardige dingen: de dochter uit dit huwelijk probeerde haar moeder zoveel mogelijk te mijden zodra ze volwassen was. Ze trouwde jong en trok zich steeds meer terug. Uiteindelijk verdween ze uit haar moeders gezichtskring en verloor elk contact met haar. De vrouw was een hartstochtelijke paardrijdster en bezat een aantal rijpaarden die veel van haar belangstelling in beslag namen. Op een dag merkte ze dat de paarden nerveus werden zodra ze hen besteeg. Zelfs haar lievelingspaard werd schichtig en wierp haar af. Uiteindelijk moest ze het paardrijden opgeven. Ze beperkte zich nu tot haar honden. Ze bezat een heel mooie herdershond, waaraan ze erg gehecht was. Het 'toeval' wilde dat juist deze hond verlamd geraakte. ... Als iemand een misdaad heeft begaan en hij wordt betrapt, dan wordt hij getroffen door de gerechtelijke straf. Heeft hij het in het geheim gedaan, zonder zich moreel bewust te zijn van zijn daad en wordt er niets ontdekt, dan kan de straf hem toch nog bereiken, zoals ons geval aantoonde. ... De vrouw is door deze moord zelfs van de dieren vervreemd. Ze is in een onverdraaglijke eenzaamheid terecht gekomen. Om

van haar eenzaamheid verlost te worden, heeft ze mij tot deelgenoot van haar geheim gemaakt.¹²

De duistere geheimen in ons leven kunnen ons met ondraaglijke pijn vervullen omdat ze ons isoleren en vervreemden van de wereld, zoals ze ons ook van onszelf vervreemden. Zoals de vrouw die naar de praktijk van Jung kwam, dwingen dergelijke geheimen ons om ze te delen met iemand, indien wij onszelf van een verpletterende eenzaamheid willen ontdoen.

Vandaag zijn wij er ons heel goed bewust van hoezeer met een geheim leven een manier van leven kan worden. Veel boekhandels hebben tegenwoordig een groeiende afdeling met als titel 'Gezondheid'. Ze bevatten boeken over aan alcohol verslaafde en disfunctionele gezinnen, fysiek en seksueel misbruik, levens die op schaamte zijn gebaseerd, enzoverder. Ze hebben allemaal de regel van het 'Vertel het niet verder' gemeenschappelijk. De vrees dat het aan het daglicht komt, kan in het hart van een schaamtevol en met schuldgevoel overladen geheim zo sterk zijn, dat het het doel van ons leven wordt om dit voor de wereld te verbergen. Het geheim doordringt dan ons bewustzijn. We leven voortdurend met het besef dat we iets verbergen. 'We dansen rond in een kring, en

12 C.G. Jung, *Herinneringen, dromen, gedachten: een autobiografie*, Rotterdam, 2015, pp. 112-113.